

stopu iz tekočega v ledeni stan, zgubi ali oddá 75 do 80 odstotkov svoje gorkote, vé po tem takem tudi skrivnost novega ogrevanja. Le kraja, kjer so rastline, ne smé sapa preprihovati, sicer bo slaba za nje.

(Umetne ribje reje), ki je bila že v preteklem stoletju na Nemškem od lajtnanta Jakobi-a, in pred kakimi 10 ali 12 leti od francozkega akademikarja Costa-ta zopet znajdena, so se sedaj z vso silo na Francozkem iz državno-kmetijskega ozira poprijeli. Višji vodja gojzdov in vodá zapoveduje po nekem razglasu svojim uradnikom, naj mu natanke naznanila od vod, vodotokov, jezer, bazarjev, studencov, rib in njih življenja v teh vodah pošiljajo. To se zato godí, da bi se sčasoma ribja reja na višjo stopnjo povzdigniti dala, ker tudi ribe v vodi more človek kakor drugo žival na kopnem (suhem) umetno pomnožiti. V okolici meurtiški je ribja reja lani obile dohodke donesla; zaredili so si namreč francozki ribči v majhni reki okoli 50.000 funtov klinov. Iz luskin imenovanih rib se ponarejajo biseri (perlni). Po Holman-ovi prerajtbi ima mleko dva funta težkega karfa za 250.000 milij. živalic semena v sebi. Kolika množica! Škoda, da v našem cesarstvu je ribja reja še popolnoma zanemarjena.

Različne skušnje.

(Navadna kuhinska sol je najboljša pomoč, če človeka ôsa ali bčela piči). Sol se namoči z enmalo vode in položi na rano. Tudi če se primeri, da človek, kadar vodo, vino ali kaj drugega pije, kakošno ôso popije in ga ona v gerlo piči, se hitro bolečine ustavijo, ako večkrat vode požre, v kateri je bila sol raztopljena. Z. f. L.

(Hrenova voda pomorí uší in drug merčes na rastlinah in cvetlicah). Hren se drobno zriba in z merzlo vodo polije, da se kako uro v nji namaka. Potem se voda odlije in ž njo ušive rastline umijejo ali poškropijo. Saj najmanj dvakrat naj se čez leto to stori.

Zdravilske skušnje.

(Gnojne rane po komatnih otiskah zaceliti). Vzemi pol funta galuna, pol funta železovega ali zelenega vitriola, 3 lote zelenega volka (Grünspan), 3 lote salmijakove soli, 3 lote belega vitriola, 15 granov žefrana in 40 granov kafre. Stolci vse to dobro v prah, zmešaj skupaj, potem skuhaj v kakošni stekleni posodi, da se dobro zgostí; žefran in kafro pa še le pridene, kadar se zmes dobro pokuha in precej gosta postane. Ko si vse tako naredil, imaš ko kamen terdo zdravilo. Od te sterjene zmesi vzemi kosček orehove debelosti, deni ga v steklenico (flaško) in prilij bokal vode in pusti ga v nji, da se popolnoma raztopí. S to vodo zmivaj rano 4krat na dan. Kmali boš vidil, da se bo jela celiti. Med tem znaš konja pa tudi za vsako delo rabiti kolikor toliko. — Tako smo brali. Skusiti se utegne.

Za mizarje kaj.

Mizarjem je znano, da postane po namazanji z oljem in gladenji les temnejši. To je pa posebno pri vloženi delih velika napaka. Tej napaki pa se v okom pride tako-le: Vzame se 5 lotov v prah stolčenega arabskega gumija, 1 kvintelje vinskega kamna (kremortartara) in 1 kvintelje kuhinske soli; vse to se v 2 funtih vode raztopí. S pertnéno cunjico se pomaže nekoliko te vode na les, ki je za olikanje (polituro) namenjen, da se posuší, potem naj se vriba z omenjeno vodo in gobovcom (Bimsstein). Zdaj sme mizar z oljem namazati les kakor drugekrat, in ni se mu bati, da bi se olja preveč v les vleglo in ga temnejšega naredilo.

Kdaj in kako so se začele fabrike, ki cukrer delajo iz pese?

Po prof. J. B. Lambl-u. *)

Pred 50 leti so skor le Angleži (Englendarji) cukrer delali, ne ravno na Angležkem, ampak v svojih indijanskih nasebinah, ktere pa so do Angležkega ko hčeri do matere. Angleži so prodajali svoj cukrer po celem svetu in si s to kupčijo vsako leto pridobili več milijonov goldinarjev. Cesar Napoleon I., v vojski z Angleži, je dobro vedil, da jim zaveže bogato žilo, ako zapre angležkemu cukru pot čez morje v druge dežele. In to je res storil; Angleži niso smeli s svojim cukrom nikamor. Kdo bi bil takrat mislil, da ta prepoved bo kadaj za kmetijstvo cele Evrope tako silno važna. Ko namreč ni ne francozka in nobena druga dežela angležkega cukra dobivala, so vse te dežele res pomanjkanja cukra terpele — Napoleon je to sam dobro čutil; al modra njegova glava je našla kmali pot iz te zadrege. Ukazal je namreč učenim možem pariške akademije, naj skusijo za angležki cukrer kak namestek znajti, ker mora vendar kakih drugih domačih sadežev biti in ne samo ptuje cukreno terstje, iz katerih bi se dal cukrer narejati. Učeni možje so mislili in mislili, skušali in skušali, in najdlji so, da domača bela sladka pesa utegne namestnica unanjega cukrenega terstja biti — in kmali so se začele fabrike, ki so začele iz pese delati cukrer, ki je kolonialnemu zlo enak in se najbolje v ceni od njega loči, zakaj v Indii je dober kup delavcov pa tudi cukrene moke veliko, pri nas pa so delavci in tudi pesa dražji. Vendar se, na priliko v našem cesarstvu, toliko pese pridela, da bi imeli domačega cukra čez in čez dovolj. Za kmetijstvo je to velik dobiček, ker ostanki pri izdelovanju cukra iz pese pridejo kmetijstvu na dobro. Od konca je domačim fabrikam dobro šlo; pesa ni bila z nobenim davkom obložena, in na vsaki cent iz ptujega v naše cesarstvo pripeljane moke (kolonialnega cukra) je bila postavljena colnina s 7 $\frac{1}{2}$ gold. sr. dn. Leta 1850 je bila pesa pervikrat z davkom obložena; za cent pese so mogle fabrike plačati 5 krajc. To ni bilo veliko, in tudi pozneje na 8 in 12 kr. povikšani davek ni bil še prehud. Al leta 1857 je bil na 18 kr. povikšan in verh tega je ministerstvo še colnino za cukreno moko iz ptujih dežel pripeljano znižalo. Tako so v hudo stisko prišle domače fabrike, ki so ravno začele s pesnim cukrom si dobro pomagati.

Majhni dobiček, ki ga v takošnih okoljšinah imajo fabrike, ki cukrer kuhajo iz pese, jim tedaj ne dela dosti veselja; zraven pa je poslednjih 10 let tudi cena cukra skor za tretji del padla. Ni tedaj čuda, da se ne začenujajo nove fabrike, ker še tistim, ki so že, žuga pogin; al to bi bilo za kmetijstvo škoda velika, ker ravno te fabrike, ki delajo cukrer iz pese, so kmetijstvu in živinoreji velike velike podpornice.

V rokah previdne vlade leži prihodnja sreča ali nesreča kmetijstva od te strani. Kmetovavci in obertniki so storili, kar so storiti mogli.

Ali so spete brane pri naših štajarskih Slovencih neznane?

Plug ali ralo in brane se ravnajo v naših slovenskih krajih po kakosti zemlje. Po ravnem polji, kjer je lahka, perhka zemlja in rahla ral, imajo kmetje majhne in lahke rala in majhne in lahke brane. Na bregih pa, kakor po Goricah in Holozah, kjer je mokra in težka zemlja, imajo velike in težke pluge in velike pa težke brane, da majhen in slab plug se ne stare v taki zmetni zemlji.

*) Pod naslovom: „Oesterreichische Feldbausysteme, Rübenzucker- und Spiritusfabrikation vom agricultur-chemischen Standpunkte“ Prag 1859 — je spisal slavni prof. Lambl bukvice, iz katerih smo pričujoče verstice vzeli, ktere mnogo zlatih resnic zapopadajo za povzdigo kmetijstva.

Brane po totih grabah pa imajo še tudi posebno podobno. Brana ima spredej dva prečnjeka in zadej dva, na strani pa štiri vdilnike; zobje so po nožoskem ali kakor majhne čertala natanko skovani, da globejše režejo in brazde in grudje bolj na drobno raztergajo.

Večkrat pa še to vse ne pomaga. Gospodar mora težakov (delavcov) imeti, ako nima zadosti svojih ljudi, da brazde in grude nasekovajo z matikami po celi njivi in jih povlečejo, in če brana sama malo opravi, si vlačar še stor na brano priveže, da vekšo zmečo dá in bolje povlači. Ako pa vlačar hoče hitreje povleči njivo, si dve brani s krajema vkup priveže, in včasi si še na vsako pen dene, da bolje povlači njivo, posebno kjer so široki ogoni.

Iz tega vidimo, da spete ali z železnimi rinki ali kolobari vkup skovane brane, kakor jih po Holandskem in tu in tam po Nemškem imajo in čez ktere naši nemški gospodarji veliko čudo ženejo, pri nas nič novega in neznanega niso; samo da tota gospodje bolj po bukvah in ptuje, kakor pa djansko in domače njivarstvo poznajo.

Dve brani s stranama pri vlaki vkup vezati, je že stara šega pri naših prebrisanih Slovencih, kateri si povsod pri svojem kmetiškem delu hitro pomagati znajo — z malimi stroški. Razložek je edini ta, da vkup skovane brane več stroškov prizadenejo. Š.

Kako nekteri spisujejo bukve.

Poleg Amerikanca Washingtona Irvinga prevodil Lovro Primčkov.

(Konec.)

Ne pritožujmo se torej zavolj pogina in pozabljenja, v katero propadajo stari pisatelji; oni poslušajo samo veliki zakon nature, po katerem so vse stvari po svetu omejene po svoji podobi, kar se tiče stalnosti; nikdar pa ne poginejo po svojih materijalnih ali sestavnih delih, pervinah ali elementih. Rod pride za rod, tako v živalskem kakor v rastlinskem življenju; al načelo, prvotina življenja, ostaja na veke in rod cveteti napreduje.

Tako tudi pisatelji rodé pisatelje in zapustivši mnogoštevilno potomstvo gredo v častitljivi starosti k svojim roditeljem, na katerih duševnih izdelkih so se poprej pregreševali po plagiatu ali duševni tatvini.

V tem, ko sem se prepustil takim sanjam, sem glavo naslonil na kup častitih folijantov. Bodi si, da me je omamil sopar iz teh knjižur obilo puhteči, ali popolna tihota v sobi, ali trud po dolgem postopanju, ali nesrečna, žalibog! meni vlastna navada, nobene reči ne storiti ob pravem času in na pravem mestu, — z eno besedo: zadremal sem. Moja domišljija je pa vendar vedno marljivo delala in ravno tisto pozorišče je ostalo pred očmi mojega duha, z majhno premembo v nekterih stvaréh. Sanjalo se mi je, da so po sobi še bile obešene podobe starodavnih pisateljev, samo pomnožilo se je njihovo število. Zginile so dolge mize, in namesto modrijanov sem zagledal trumo razcapanih in razterganih ljudi, kakoršnih se včasih mnogo vidi, kjer je na prodaj stara obnošena obleka. Kdor je kake bukve vzel v roko, se mi je zdelo, da so se precej spremenile v oblačilo ptuje ali starodavne šege, katero je vsaki koj oblekel. Vendar sem zapazil, da se nobeden ni hotel obleči v celo opravo, ampak vzel je od ene obleke rokav, od druge stan, od tretje škrice, in ko se je nališpal s kèrpami, mu je kukalo, viselo in bingljalo nekoliko njegovih lastnih cunj izpod nakradenega kinča.

Tu je bil neki postaven, rudeč, dobro pitan ali, kakor pravimo, prav „raznešen“ profesor, ki je z očali na nosu pregledoval več plesnivih polemiških pisateljev. Kmalo se polasti širokega plajšča starodavnega cerkvenega očeta in populivši nekemu drugemu njegovo sivo brado se je strašno napenjal, šteti se neznano modrega in učenega; njegov mlohavi obraz pak je vsakemu razodeval nakradeno učenost. Tamo je neki bolehen gospod, v eno mer pokašljeva je, se

trudil, svojo tenko obleko olepšati z zlatimi niti, ktere je potegoval iz več starih bogatih oblačil (knjig). Neki drug se je našopiril z debelim rokopisom, si pripel na persi venec, ktere ga je natergal v Miltonovem raji in ko je djal Sir Filip Sidnejev klobuk po strani na glavo, je koračil mogočno sèm ter tjà. Tretji, Cahejeve postave, se je obložil s plenom z več tamnih modroslovnih preiskovanj, da ga je bilo res lepo viditi od spred; al od zad je bil smešno razcapan, in zapazil sem, da je svoje hlačice zakèrpal z usnjatimi kèrpami nekega latinskega pisatelja.

Bilo je res tu nekoliko čedno oblečenih gospodov, ki so jemali le kak biser ali kaj takega, kar se je posebno svetilo, med njih vlastno obleko, pa je ni zatemnjevalo. Nekteri so pregledovali šege nekdanjih pisateljev samo zato, da so privlastovali si pravila njihovega okusa in prisvojevali si njihov lepoznavski način. Al, žalibog! reči moram, da jih je bilo le preveč, ki so se lišpali od nog do glave s kèrpami ptuje robe. Omeniti moram tukaj še nekega možaka v rumenkasto-rujavih hlačah in čarapah, z arkadskim klobukom, ki je imel silno nagnjenje do pastirskega pesništva, čigar potovanja pa se niso nikdar stegnile iz obzidja njegovega rojstnega mesta. Našopiril se je z venci in trakovi vseh nekdanjih pastirskih pesnikov, nosil je glavo po strani in hodil je vès zamaknjen, neprenehoma od „zelenih poljan in livad“ blebetaje.

Oseba pa, ktera je najbolj zanimala mojo pazljivost, je bil marljiv prileten gospod v duhovski obleki, neizmerno debele, štirivoglate, plešaste glave. Spehan in vès zasopljen prisopiha v sobo, si z obema komolcoma pot dela skozi množico, z obrazom terdoglavnega samoljuba, in povlastivši se nekega debelega gerškega kvartana ga dene na glavo in se potem veličastno odpravi z grozno kodrasto vlasuljo.

V sredi te slovstvene maškerade se hipoma od vseh strani zasliši vpitje: „Tatje! tatje!“ Jaz kviško pogledam, in evo! podobe na stenah so oživele. Nekdanji pisatelji pomolé najpred glave, potlej roke s platna, gledajo en hip radovedno doli na množico, pa kmalo se spusté z jeznimi očmi doli med tatove, obvarovat svoje pokradeno blago. Ta zmešnjava in gnječa sedaj se ne dá popisati. Nesrečni tatinski hudodelniki zastonj skušajo pobegniti jo s svojim plenom. Tu se verti in suče celo kerdelo starodavnih minihov in izoblekujejo nekega mladega dohtarja; tamo drugi napadajo novejšje pisatelje in jih neusmiljeno dregajo, sujejo, mlatijo in mesarijo. Kar se tiče unega urnega, majhnega nabiravca slovstvenih marjedilc, ktere ga sem poprej omenil, se je oblekel kakor Pavliha v najmuogoverstniše kerpe, in uname se okoli njega ravno tako strahovit boj, kakor o času trojanske vojske za truplo Patrokljevo. Neizrekljivo mi je bilo žal, ko sem vidil več pisateljev, ktere sem poprej častil, potepsti se iz sobe malo manj kot nagi in goli. Ravno zdaj sem zagledal unega marljivega starega gospoda s sivo kodrasto gerško vlasuljo, ko je strahovito plašljivo peté kazal, imajoč za sabo kerdelo pisateljev, ki so mu glasno vpili za herbtom. Bili so mu terdo za petami; v hipu mu vzamejo vlasuljo; ko se oberne, potegnejo obleko z njega; čez nekoliko trenutkov je namesto v gosposkem kinču tičal le še v majhnih, kratkih in obnošenih hlačicah in nekoliko cunj mu je vihralo po herbtu.

Tako smešna je bila nesreča tega učenega Tebanca, da me je posilil glasen smeh, ki je pa pregnal vse sanje.

Končana je bila zmešnjava; soba je spet postala poprejšna. Nekdanji pisatelji se vstopijo nazaj v svoje podobe in visijo v žalostni slovesnosti na stenah. Z eno besedo: izbudil sem se v svojem kotiču pred zborom knjižnih moljev, ki so začudeno zijali v me. Na vseh sanjah ni bilo nič resničnega razun mojega smeha, ki se ni nikdar poprej slišal v tem resnobnem svetišču in ki je bil ušesom modrijanov tako zopern, da je celo društvo „elektriziral“.

Sadaj se mi približa knjižničar in me vpraša: ali imam vstopni list. Od početka ga nisem razumel, kaj da boče;